

Методология

за присъждане на рейтинг на банка

Настоящият документ представя аналитичната рамка на БАКР за оценка и присъждане на рейтинг на банки. Рейтингът се актуализира на годишна база, а на всяко тримесечие БАКР осъществява текущо наблюдение на състоянието на банката. При наличие на ключови фактори, които могат да повлияят върху рейтинга на банката, БАКР може да актуализира присъдената оценка преди настъпване на периода за годишна актуализация.

Аналитичната рамка включва оценка на оперативната среда и на основни вътрешни фактори по методиката CRAMELS.

При оценяването на банка БАКР прави оценка и присъжда **рейтинг на финансова сила** (financial strength rating) и/или **рейтинг на депозитите** (deposit rating). Посочените рейтинги могат да бъдат изготвени както заедно, така и самостоятелно. В документите по присъждането на рейтинг на банка изричното се посочва вида на съответния рейтинг като за първоначалното му издаване и последваща актуализация са валидни правилата, описани в настоящата методология.

В допълнение на *рейтинг на финансова сила на банка* БАКР би могла да присъди на банка и *рейтинг по националната скала* на БАКР (вж. <http://www.bcra-bg.com/>). Този рейтинг е сравнителен спрямо останалите оценявани лица в страната, без да се отчита влиянието на общия риск, въздействащ върху тях, а само специфичният за лицата риск. Тоест, рейтингът по националната скала не представлява *абсолютна оценка на кредитоспособността* в международен план, а единствено *сравнителна оценка* в рамките на една и съща държава. Поради това не може да се прави коректно сравнение между рейтингите по национална скала на емитенти от различни страни. БАКР присъжда рейтинги по национална скала, тогава когато е налице достатъчно голяма извадка на оценявани лица в дадена държава, позволяваща да се прави сравнение между тях.

Оперативна среда

БАКР изготвя преглед на състоянието на банковата система в страната. Целта е запознаване със средата, в която рейтингованата банка оперира. Акцент се поставя на основните нормативни документи и регулаторни изисквания, касаещи банковата дейност, както и на основните промени в регулаторната рамка, предстоящи или настъпили след последната оценка, ако има такава. Също така на цялостните тенденции в: средната цена на кредитите; средната цена на депозитите; балансовото число на банковата система, качеството на активите на банките, основни процеси, протичащи в сектора – консолидация, фалити, навлизане на международни банки и др. В зависимост от акцента и/или специализацията в

дейността на конкретната банка могат да се разгледат и други икономически показатели – основен лихвен процент и тенденция в изменението му, движение на лихвените нива на международните банкови пазари и др. БАКР проследява и други законови и подзаконови нормативни актове, за които се преценява, че влияят върху финансовата сила на банките от банковата система в страната.

Методика

Рейтингът на финансова сила на банка, присъждан от БАКР, се базира на методиката CRAMELS. Последователно се оценяват:

C – Капиталова адекватност

R – Ресурси

A – Качество на активите

M – Мениджмънт

E – Качество на доходите

L – Ликвидност

S – Размер и системи

I. Капиталова адекватност

C оценката на капиталовата адекватност се цели да се установи дали банката е в състояние да поддържа размер на капиталова база, адекватен на риска от дейността. Капиталовата адекватност на банката се оценява от гледна точка на регулаторните изисквания за капиталова адекватност (напр. съответно Базелските стандарти и Директива 2013/36/ЕС - CRD IV) и икономическата ефективност на банката. Извършва се оценка на структурата на капиталовата база на банката за регулаторни цели съгласно по съотношение на обща капиталова адекватност, съотношение на базов собствен капитал от първи ред (*първичен капитал – внесен и регистриран*), съотношение на капитала от първи ред (*допълнителен капитал – резерви*), както и по капиталовите изисквания за кредитен, пазарен и операционен риск.

БАКР проследява нивата на капиталова адекватност на банката за период от 5 години и основни фактори, влияещи върху тях, като се прави съпоставка със средните за банковия сектор в страната и средните за групата банки.

БАКР оценява въздействието на регулаторните изисквания върху капиталовата адекватност на банката. Съгласно предписанията банките трябва да заделят капитал под формата на капиталови буфери за различните рискове. От гледна точка на икономическата ефективност

на банката се оценяват възможностите за растеж на собствения капитал на банката, нивата на ливъриджа, и нетният размер на необслужваните експозиции спрямо собствения капитал.

II. Ресурси

При анализа на ресурсната база на банката се поставя акцент върху три основни фактора: диверсификация и стабилност на привлечените средства, цена на привлечените ресурси, възможности и цена на подновяване (револвиране) или заменяне на падежиращите пасиви. Основен риск за банката е неспособността да привлече нови ресурси на мястото на падежиращите или неспособността да го направи на разумна цена. Проследяват се политиката на банката за привличане на средства и структура на ресурсната база на банката по основни източници на финансиране. Основните елементи на ресурсната база на банката включват депозити, заеми и подчинен срочен дълг, хибридни инструменти. Депозитите биват: депозити на физически лица – сравнително малки по размер, но осигуряват стабилна ресурсна база за банката, тъй като вероятността голяма част от тях да бъдат изискани по едно и също време е ниска. Особено стабилна част от депозитите на физически лица представляват спестовните депозити; Корпоративни депозити – голям по размер, но волатилен източник на финансиране. Тези депозити са важен фактор за растеж на ресурсната база, но ако заемат голям дял в структурата ѝ, банката може да изпитва затруднения в управлението на ликвидността. Според тяхната срочност депозитите могат да бъдат: на виждане (предимно на корпоративни клиенти), спестовни (отпускат се на физически лица) и срочни депозити. Заемите биват заеми от финансови институции (напр. на междубанковия пазар), заеми от нефинансови институции и облигационни заеми.

III. Качество на активите

Най-общо активите на една банка обхващат кредити, инвестиции и парични средства. Кредитите обикновено заемат най-значима част от активите на банката и са източник на най-голям риск за дейността. Разглеждайки качеството на активите, се оценяват качеството на кредитния портфейл и рискът в инвестиционния портфейл. Качеството на кредитния портфейл се разглежда отделно за портфейла от кредити на физически лица и за портфейла от корпоративни кредити. Портфейлът от кредити на физически лица може да се сегментира на база вид на кредита (*потребителски, жилищен, др.*) или на база основни отличителни характеристики на кредитополучателите (*възраст, местоживееене, заетост, др.*). Основни оценявани фактори са динамиката в размера на кредитния портфейл на банката през анализирания период, диверсификация на кредитния портфейл, установения от банката процес за оценка на кредитоискателите и качество на кредитния портфейл.

Важни показатели в анализа са брутният коефициент на генериране на просрочия и нетният размер на генериране на просрочия. При оценката на инвестиционния портфейл се разглеждат качеството, динамиката и структурата на инвестиционния портфейл на банката, доходност на инвестиционния портфейл и дюрация на инвестиционния портфейл.

IV. Предистория и управление

Оценката на мениджмънта е важен елемент от оценката на риска. Това е качествен показател за способността на банката, в лицето на управляващите я мениджъри, да се справя с конкурентния натиск и други предизвикателства на пазарната среда.

Разглеждат се и се оценяват последователно следните фактори: мениджърски екип, стратегия за развитие, прилагани политики и практики, организационна структура.

Мениджърският екип се анализира от гледна точка на компетентност, опит, приемственост, отношение към риска, възприета финансова политика. Финансовата политика определя формите и размера на финансирането на дейността на банката. От рейтингова гледна точка за по-добро се счита консервативното отношение към риска, тъй като води като цяло до по-ниски, но и по-стабилни финансови резултати.

Разглеждайки стратегията за развитие е важно да се оцени, доколко тя е адекватна и отразява пазарната конюнктура към момента и развитието ѝ в перспектива.

Оценката на прилаганите политики и практики дава информация за ефективността на оперативното ниво. Липсата на добри политики и практики води до по-лоши резултати от оперативната дейност, което има своето финансово отражение.

Разглеждат се фактори като информационно осигуряване на дейността, маркетингови и пазарни практики, политиката по човешки ресурси, наличие/липса на разписани оперативни процедури, на системи за контрол върху оперативната дейност. Фактор, който също влияе върху ефективността на банката, е нейната организационна структура.

V. Качество на доходите

Финансово силните търговски банки обикновено се характеризират със стабилни във времето доходи от обичайни банкови операции (*доходи от основна дейност*). Основни (*но не единствени*) източници на доход от основна дейност включват: лихвен доход, доход от такси и комисиони и доход от основни търговски операции. Доходи, които не попадат в основната дейност, са други доходи от търговски операции, инвестиционни доходи и нетекущи доходи от продажба на активи. Стабилната доходност е източник на растеж в капиталовата база, подпомага поддържането на адекватна ликвидна позиция и предпазва банката при значителни загуби от необслужвани активи. От рейтингова гледна точка е благоприятно (нормално), ако банката успява да постигне стабилни или нарастващи показатели за доходност. Оценката на качеството на доходите има за цел да установи до каква степен основната дейност на банката е рентабилна в исторически план, каква е структурата на приходите и разходите на банката, каква е оперативната ефективност на банката, до колко доходността на банката е в състояние да предпазва банката от загуби в кредитния портфейл, каква е зависимостта на доходите на банката от преоценка и продажба на ценни книжа и др. активи.

VI. Ликвидност

Ликвидността на банката е съществен фактор от рейтингова гледна точка, показвайки способността на банката да посреща ефективно намаляване в депозитната база и останалите пасиви и да финансира ръста в активите си. Оценяват се както вътрешни за банката (*надежжирани заеми, депозити в други банки, ликвидни инвестиции и др.*), така и външни (*достъп до капиталови пазари, открити кредитни линии, сконтиране от централната банка и др.*) източници на ликвидност. Оценяват се следните основни фактори: структура на пасивите на банката, структура на депозитната база, размер и структура на ликвидните активи, основни показатели за ликвидност, матуриретен дисбаланс между активите и пасивите на банката, покритие на краткосрочните падежни несъответствия с ликвидни активи, способност за привличане на депозити, наличие на външни източници на ликвидност - открити кредитни линии в други банки и други възможности за финансиране на дейността; Например, във връзка с отчетните изисквания и Надзорна отчетност съгласно Регламент 575/2013 и Регламент 680/2014 в ЕС се анализират и показателите ликвидно покритие, нетно стабилно финансиране и минимален период на оцеляване от момента на тяхното прилагане към изискванията за отчетността им в съответната национална банкова регулация.

Поддържането на адекватни по размер ликвидни активи е от съществено значение за управление на ликвидността на банката. Като ликвидни активи се разглеждат паричните средства (*в касата и трезорите*), краткосрочни депозити в други банки (*с матуриретен до 3 месеца*) и ДЦК (*в зависимост от ликвидността на пазара – при ниска ликвидност на пазара ДЦК могат да бъдат изключени като компонент на ликвидните активи*);

Като положителен фактор се оценява наличието на открити кредитни линии в други банки. Проследява се движението в лимитите и ползваните средства по кредитните линии.

VII. Размер и системи

Размерът на банката се измерва основно чрез нейното балансово число (*обща сума на активите*). Размерът на банката е от съществено значение за конкурентната позиция и развитието на банковата институция.

В секция „Системи” анализаторите оценяват наличието и навременното внедряване на системи за оценка на кредитен, пазарен, операционен, ликвиден риск, степента на автоматизираност на процесите по отношение на измерването, оценката и управлението на риска. Разглежда се пригодността на използваната информационна или счетоводна система за осъществяване на ефективен мониторинг и контрол върху дейността. Тук се посочва способността или неспособността на банката да предостави изискваните от БАКР данни за целите на изготвяне на рейтинга.

VIII. Модел за оценка, изчисляване на показатели и определяне на кредитен рейтинг на финансова сила на банки

В процеса на определяне на рейтинг на банка БАКР използва Модел за оценка, изчисляване на показатели и определяне на кредитен рейтинг на финансова сила на банки (Модел). Резултатът от Модела служи единствено като полезна допълнителна информация за това как, при дадена банка, отделните количествени и качествени показатели и комплексният индикатор за кредитоспособност, базиран на тях, са се изменили във времето, в сравнение с останалите банки – клиенти на БАКР. Рейтинговият комитет винаги взема предвид резултата от Модела, но не се ограничава тясно до този резултат, а има възможността на базата на опита на анализаторите да присъди рейтинг, различаващ се от него, тогава когато спецификата на банката или на външната среда го налага.

За повече яснота и методичност, специфичните за банката показатели в Модела са подредени в същите 7 секции, описани по-горе в настоящата методология:

- C – Капиталова адекватност;
- R – Ресурси;
- A – Качество на активите;
- M – Мениджмънт;
- E – Качество на доходите;
- L – Ликвидност;
- S – Размер и системи.

Тази подредба е условна и представлява единствено възприетата от БАКР класификация на показателите, въпреки че съществува неизбежна взаимовръзка и взаимодействие между различните показатели и различните секции.

На базата на стойностите на различните показатели, включени в Модела, се достига до комплексна оценка на банката, в изолация от директния ефект на външните фактори на непосредствената среда. Тази оценка наричаме *индивидуален рейтинг* на финансова сила на банка. На следващия етап този *индивидуален рейтинг* би могъл да бъде коригиран с определен брой стъпки надолу, поради рисковия профил на банковия сектор в страната, както и по-общия държавен риск.

По отношение на рисковия профил на банковия сектор в страната анализирани фактори, които биха могли да доведат до корекции в *индивидуалния рейтинг*, са:

- доколко законите и регулациите са добре и прозрачно формулирани и се прилагат еднозначно, а не тенденциозно;
- доколко банковият сектор е конкурентен и стабилен по отношение на конкурентната среда;
- доколко регулаторната рамка е стабилна и не се очакват значителни промени в близко бъдеще;
- доколко са оптимистични очакванията за ръста на кредитирането и доходността на банковата система като цяло;
- доколко по действащия закон банките могат да очакват финансова подкрепа от държавата преди на незащитените кредитори да бъдат наложени загуби и
- всякакви други фактори, специфични за банковия сектор, които не са включени в по-горните фактори.

Резултатът от приложените корекции в *индивидуалния рейтинг* на финансова сила на банка е, така нареченият *базов рейтинг*. Последният етап от калкулирането на *рейтинга на финансова сила на банка* се състои в евентуалната корекция на *базовия рейтинг*, обусловена от общия държавен риск, оценен от БАКР по Методология за присъждане на държавен рейтинг (вж. <http://www.bcra-bg.com/>). Разглежданите рейтингови фактори в тази Методология са: 1) Политически риск, 2) Макроикономическа стабилност, 3) Фискална гъвкавост и 4) Ефективност на паричната политика. Банки, опериращи във високо рискова среда, може би дори повече от останалите оценявани лица в страната, неизбежно се влияят негативно от тези външни и неподвластни на тях фактори, ограничаващи рейтинга на всички лица в страната. Използваната терминология за това ограничение на рейтинга на финансова сила на банка, поради факторите от държавния риск, е така нареченият *таван на рейтинга*. Изключение донякъде правят такива банки субсидиари или банкови клонове, чиито директен или индиректен мажоритарен собственик е чуждестранна кредитна институция, която по един или друг начин би могла да компенсира до известна степен негативното влияние на местната среда. За такива дъщерни банки *таванът* би могъл да надвиши държавния рейтинг с една или повече рейтингови стъпки, което, от своя страна, би позволило присъдението им от Модела краен *рейтинг на финансова сила* да надвиши държавния рейтинг.

$$\text{Рейтинг на финансова сила на банка} = \begin{cases} \text{таван,} & \text{таван} < \text{базов рейтинг} \\ \text{базов рейтинг,} & \text{таван} \geq \text{базов рейтинг} \end{cases}$$

IX. Рейтинг на депозитите

Депозитният рейтинг представлява оценка за способността на оценяваната банка за изплащане на задълженията по привлечените депозити в национална и чужда валута.

Присъждането на депозитния рейтинг включва оценка и анализ на всички основни фактори по методиката за присъждане на рейтинг на финансова сила - оперативна среда, капиталова адекватност, ресурси, качество на активите, акционерна структура и управление, качество на доходите, ликвидност, размер и системи. В допълнение на посоченото в анализа на изброените секции, **акцент** се поставя върху:

- Ликвидност - с *преобладаваща тежест* върху оценката на структурата на привлечените средства, размера и структурата на ликвидните активи, основни показатели за ликвидност, матуритетен дисбаланс между активите и пасивите на банката, покритие на краткосрочните падежни несъответствия с ликвидни активи.
- Качество на активите - с *преобладаваща тежест* върху оценката на качеството на кредитния портфейл и риска в инвестиционния портфейл, диверсификация и матуритетна структура на кредитния портфейл, структура и ликвидност на инвестиционния портфейл,
пред фактори като размер и динамика на активите на банката и показателите за доходност на кредитния и инвестиционния портфейл
- Капиталова адекватност – оценена допълнително като пряк израз на стабилността и способността на банката чрез собствения капитал за покритие на рисковите активи, и косвено влияеща върху оценяваната способност за изплащане на депозити.
- Ресурсите - с *преобладаваща тежест* върху оценката на структурата на привлечените средства, по видове и матуритет, *пред фактори* като размер и динамика на пасивите на банката и показателите за цена на ресурсите

Посочените акценти при оценката на банката за присъждане на депозитния рейтинг са отразени в използвания *Модел за оценка, изчисляване на показатели и определяне на Депозитен рейтинг*, като разновидност на използвания и описан *Модел за оценка, изчисляване на показатели и определяне на кредитен рейтинг за финансова сила*, като правилата за използването при присъждане на окончателен рейтинг, описани в т.VIII ваят и за Модела за определяне на депозитен рейтинг.

Влязла в сила на 27.04.2018г.

РЕЙТИНГОВА СКАЛА

ДЪЛГОСРОЧЕН РЕЙТИНГ

И н в e с т и ц и o н e н	AAA	Изключително висока способност за навременно посрещане на финансови задължения. Значителна финансова стабилност. Отлична перспектива за развитие. Изключително нисък кредитен риск.
	AA	Много висока способност за навременно посрещане на финансови задължения. Значителна финансова стабилност. Много нисък кредитен риск
	A	Висока способност за навременно посрещане на финансови задължения. Слаба чувствителност към неблагоприятни изменения в политическата или икономическата среда. Финансова стабилност. Нисък кредитен риск.
	BBB	Добра способност за навременно посрещане на финансови задължения. Добро финансово състояние. Умерена чувствителност към неблагоприятни изменения в политическата или икономическата среда. Умерен кредитен риск.
С п e к у л a т и в e н	BB	Посрещането на финансови задължения се влияе до голяма степен от неблагоприятните изменения в политическата или икономическата среда. Финансовото състояние е относително добро. Значителен кредитен риск.
	B	Висока степен на несигурност относно финансовата стабилност и способността за погасяване на финансови задължения. Силна чувствителност към неблагоприятни изменения в политическата или икономическата среда. Относително висок кредитен риск.
	CCC	Неблагоприятни промени в политическата или икономическата среда могат значително да доведат до влошаване на платежоспособността и до неизпълнение на финансови задължения. Слабости във финансовото състояние. Висок кредитен риск.
	CC	Съществува висок риск от неизпълнение. Ниска способност за погасяване на финансови задължения. Съществени проблеми във финансовото състояние.
	C	Много висок риск от неизпълнение на финансови задължения и значителна зависимост от благоприятни промени в политическата среда. Много слабо финансово състояние.
	D	Невъзможност за навременно плащане на финансовите задължения съгласно дефиницията за неизпълнение на БАКР.

Забележка: Символите „+” и „-” към рейтинга (в категориите от AA до CCC) се използват, за да се представи относителната кредитоспособност в рамките на една рейтингова категория

КРАТКОСРОЧЕН РЕЙТИНГ

A-1+	Значителна финансова стабилност и отлична способност за навременно и пълно плащане на финансовите задължения, до голяма степен независимо от измененията в политическата или икономическата среда.
A-1	Финансова стабилност. Слаба или незначителна чувствителност към изменения в политическата или икономическата среда.
A-2	Добро финансово състояние. Налице е известна чувствителност към неблагоприятни изменения в политическата или икономическата среда.
A-3	Добро финансово състояние. Умерена чувствителност към неблагоприятни изменения в политическата или икономическата среда.
B	Относително добро финансово състояние и наличие на известен риск от ненавременно или непълно плащане на финансовите задължения. Висока чувствителност към неблагоприятни изменения в политическата или икономическата среда.
C	Съществени проблеми във финансовото състояние. Наличие на зависимост от благоприятни изменения в политическата или икономическата среда, за да се избегне ненавременно или непълно плащане на финансовите задължения.
D	Невъзможност за навременно плащане на финансовите задължения съгласно дефиницията за неизпълнение на БАКР.

ДЕФИНИЦИИ

Финансови задължения: задължения към финансови институции, по емитирани дългови ценни книжа и по финансови инструменти различни от ценни книжа.

- При банкови рейтинги финансовите задължения включват и депозити и задължения по банкови гаранции
- При рейтинг на способност за изплащане на икове на застрахователни дружества задълженията представляват застрахователни икове, а дефиницията за неизпълнение е, че е взето решението от компетентния орган за отнемане на лиценза на застрахователното дружество;
- При кредитен рейтинг на корпорация, група от фирми или отделна фирма от групата и лизингова компания дефиницията за неизпълнение е, че дружеството е в несъстоятелност или ликвидация, не изпълнява финансовите си задължения.
- При кредитен рейтинг на емисия облигации дефиницията за неизпълнение е, че е налице невъзможност за посрещане на плащанията по емисията.

Краткосрочният рейтинг отразява възможността за обслужване на краткосрочните/текущи задължения (в рамките на една година)

Перспектива:

Позитивна – отразява очаквания за преминаване в по-горна категория рейтинг в рамките на 1 година;

Негативна – отразява очаквания за преминаване в по-долна категория рейтинг в рамките на 1 година;

Стабилна – отразява очаквания за запазване на рейтинговата категория в рамките на 1 година;

В развитие – отразява очаквания за настъпване на събитие, което може да окаже негативно/позитивно влияние върху рейтинговата категория.

бул. Евлоги Георгиев 95
София 1142
тел. (+359 2) 987 63 63
www.bcra-bg.com

Статус – Под Наблюдение:

Кредитният рейтинг може да бъде поставен “под наблюдение” и съответно, да бъде обозначен със символа (под наблюдение), ако се очаква, че допълнителен анализ на скорошно или предстоящо събитие би могъл да доведе до промяна в рейтинговата категория в най-близко бъдеще. Когато кредитен рейтинг е поставен “под наблюдение”, последно присъдената му перспектива става невалидна.